

A Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Quando huiusmodi tempestas praeualuerit, talia in morbis patiuntur. At, si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates urinæ, horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempestas praeualuerit, talia in morbis expectare oportet.

Id quidem, quod fit, declarauit, inquiens: Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Causam autem huius declarauit scribens. Vbi hæc tempestas praeualuerit, talia in morbis patiuntur. Semper enim oportet medicum distinguere & separare id, quod à causa extrinseca contingit, ab eo, quod morborum ratione fit: ut præcognitiones faciat diligentiores. Causam uero, ob quam austri reddant auditum grauiorem, & uisum caliginosum, non est difficile ex eius tēperatura cognoscere, quæ calida & humida est natura. Omnia etenim talia sunt apta replere caput. Ob hoc igitur & sensuum instrumenta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiunt. Principio autem neruorum humectato necesse est & circa uoluntarios motus pigritiam euenire, & ueluti in seipso dissolutum hominem apparere. Contra uero in aquiloniis (ut ipse inquiet inferius) corpora redduntur fiuntque robustiora, uegetiora, ad motus promptiora, & melius audientia. Nunc uero hæc non opposuit istis, quæ ex austro circa corpus contingunt, quoniam in hoc aphorismo de læsione tantummodo, quæ ex utroque accidit uento, tractare proposuerat: ut hæc cognoscens, ab illis separemus, quæ ex morborum natura contingunt. In aquiloniis igitur (ut inquit) fiunt tusses, propter uidelicet instrumentorum respirationi obseruentium interperiem, et propter faucium asperitatem, de qua nobis insinuauit adiungens uerbum illud, fauces, ut subintelligeremus, patiuntur. Nam solet interdum hoc modo loqui. Paulopost igitur inquiet: Autumno & multi æstiuorum, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Licet autem & simul duo coniungentes legere, fauces, alui duræ, ut non nulli expositores legendum existimarunt. Nam fauces in aquiloniis constitutionibus apparent duræ, quoniam exiccantur, ac refrigerantur: & ueter inferior dura excernit, & propter temporis constitutionis temperaturam, quæ uergit ad siccitatē, toto corpore exiccato, & magis ipso ad seipsum trahente eas, quæ fiunt ex cibis humiditates. Sed & alia ratione, quoniam, cum longiori tempore maneant, & non excernantur, omnia exiccantur. Urinæ etiam accidunt difficultates, uelica flatu aquilonis ob frigiditatem offensa. est enim exanguis: & propterea ex causis frigidis plus, quam aliarum partes, ipsa est offensionis parata. Eadem aquilonis frigiditas etiam thoracis dolores efficit, ultra communem ad alias partes læsionem, illam quoque, quæ fit ex respiratione, assumentis, quæ non pari modo pulmonem attingit & cor, ob sui caloris multitudinem. Homines uero horridos fieri in aquiloniis constitutionibus, clarum est, cōsentaneæ uidelicet aeris ambientis temperaturæ.

C Quando æstas fit ueri similis, sudores in febribus multos expectare oportet.

Quemadmodum paulo antea dicebat: Quando die eadem aliquando frigus, aliquando calor accidit, morbos autumnales expectare oportet. Sic nunc rursus: Quando æstas fit ueri similis, hoc est temperaturam habet cōmoderatam, expectare (inquit) oportet multos sudores in febribus, & hoc non sine ratione. Neque enim sine aeris ambientis calore multi sudores fieri possunt, neque absque hoc, quod aliqua redundans humiditas in corpore contineatur. Horum uero alterum adest in æstate, alterum in hyeme, in autumno autem neutrum, in uere utrumque. Rationabiliter igitur æstas, quæ sit arida satis, assumit atque resoluit humiditatem: similis autem ueri, ob caliditatem quidem attrahit ad cutim: ob humiditatem uero non potest per modum uaporis resolueri. Tota igitur humiditas in morborum iudiciis, dum affatim excernitur, sudores multos facit.

D In siccitatibus febres acutæ fiunt: & si annus magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit constitutionē, tales magna ex parte morbos oportet expectare.

Non multas ait febres in siccitatibus fieri, sed acutas, quoniam paulopost inquiet: Cōstitutio- num anni, quod in totum dixerim, sicca tempora, pluuiosis sunt salubria magis, & minus mortifera. quibus deinceps adiungens rursus inquiet: Morbi in pluuiosis temporibus magna ex parte fiunt febres longæ: non absque ratione. Nam aeris ambientis humiditas pituitosos acruat humores, & non paucas generat aquosas superfluitates: siccitas uero pauciores quidem humores efficit, sed qualitate bilioliosos: & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores istis, quæ fiunt in temporibus pluuiosis, sed acutiores. Quæ uero deinceps in aphorismo dicuntur, manifesta sunt.

E In constantibus temporibus, cum tempestiue tempestiua redduntur: morbi constantes, & boni iudicij fiunt: in inconstantibus autem, inconstantes, & mali iudicij.

Constantia tempora nominat, quæ ordinatim suam recipiunt temperaturam. Quæ uero constantem appellet annum, tibi licet discere ab ipso in libro de aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicente: Si quidem pro ratione facta fuerint signa huiusmodi in ortibus & occasibus syderum, & in autumno si aquæ descendunt, & hyems mediocritatem seruauerit, neque ualde serena, neque frigore excedens, & uere aquæ euenierint tempestiua, & æstate: sic par est annum fore saluberrimum. Postquam igitur, qualem uelit esse cōstantem annum, didicisti: facile est etiam inconstantē intel-

Extra ord.

d 2 lig

ligere. Omnia enim quæ aliqua ex parte non seruant anni constantis ductum, ea nunc Hippocrates inconstantia uocat: & eos, qui in ipsis accidunt morbi, similiter appellat. Ait autem ipsos, diffi- culter, hoc est male, iudicari. Vel enim cum casibus periculosis iudicia in his morbis eueniunt, uel statim sunt perniciosi, uel omnino faciunt recidiuam.

9 *Autumno morbi acutissimi, atq; exitiales, maxima ex parte. Ver autem saluberrimum, & minime exitiale.*

Cum tempora conuenientem seruant totam temperaturam, inter ipsa uer quidem erit saluber- rimum. Morbos autem acutissimos, atq; morbiferos, aliorum temporum comparatione autum- nus afferet, quoniam uer quidem bonam temperaturam habet. Autumno uero hoc in primis in- est, q̄ eadem die aliquando calorem, aliquando frigus continet. Deinde, q̄ æstiuo succedat tem- pori, in quo multis quidem humores affati fuerunt, quibusdam uero & uires debilitatę. Non so- lum uero hac ratione autumnus malus est, sed etiam quia primum quidem humores mouebantur ad cutem, atq; diffabant: autumno uero ab aeris ambientis frigiditate, retruduntur, atque ad inte- riora impelluntur. Hæc itaq; sunt omnibus hominibus communia: ijs uero, qui malo uictu utun- tur, hoc amplius accedit, q̄ æstiuo tempore fructibus abundanter repleti, malorum humorũ mul- titudinem generarunt.

10 *Autumnus tabidis malus.*

Damnauit quidem & aliter autumnum in antecedente aphorismo: nunc autem præcipue no- centẽ tabidis rursus uituperat: Vtrum uero solum illos nominet tabidos, quibus pulmo est exul- ceratus, an omnes quomodocunq; colliquescentes, non possumus coniectari. Liquet autẽ utrisq; autumnum esse malum, cum sit siccus simul ac frigidus, & inæqualis.

11 *De temporibus, si quidẽ hyems sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines (Græci ophthalmias uocant) & intestinorũ difficultates, præcipue uero mulieribus, et uiris, qui natura sunt humidiores.*

De alteratione, quæ in temporibus fit, hic docet, ab hyeme quidem sicca & aquilonia initium sumens, uere autem pluuioso & austrino. Paruæ igitur quamuis sint tales mutationes, præter na- turam tamen sunt: quapropter & in æstate sequi ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines & intestinorum difficultates. Causam uero, ob quam superabundant in tali cõstitutione huiusce modi morbi, ipse explicauit in libro de aquis, locis, & aere. Verba autem eius se habent in hunc modum: Si hyems quidẽ sicca & aquilonia fuerit, uer autẽ pluuiosum & australe, necesse est æsta- tem febribus abundare, lippitudinesq; & difficultates intestinorum aduenire. Quando. n. æstate *πυρρος*, id est suffocatio seu æstus, repente superuenerit, & terra madida pluuijs uernalibus & ab austro fuerit, necesse est æstum duplicari, & a terra madida atq; calente, & a sole comburente, nõ- dum constantibus hominum uentribus, neq; exiccato cerebro. Neq; enim possibile est tali uere existente, non humectari ac putrescere corpus ac carnem: unde febres accidunt acutissima tũ re- liquis omnibus, tũ præcipue pituitosis. Difficultates uero intestinorum mulieribus & uiris humi- dioribus cõuenit fieri. Hæc Hippocrates in libro de aquis, locis, et aere dixit. Nos uero latius eius sermonem explanabimus: et primo quidem ob quam causam neq; in hyeme, neq; in uere per talẽ constitutionem dixerit uulgari morbos. Cum tamen in secundo Epidemiorum, in ipso tempore uitiato dicat apud Cranonem factos esse carbones. Verba autẽ eius hæc sunt: Carbones in Cranone æstiuo. pluebat in æstibus aqua ruente per totum. fiebant autem austro magis. Manifesta igitur est ex ijs, quæ dixit, causa quoq; ob quam apud Cranonem facti sint æstate carbones. Neq; enim paulatim mutauit temperaturam naturalem, sed ad talem peruenit constitutionem, in qua facile putrẽt, quæcunq; naturam habent, ut putreant. Habiles enim sunt humiditates, quæ modum ex- cesserint, ad putredinem faciendam. Nã (ut ipse inquit) morbi in temporibus pluuiosis fiunt ma- gna ex parte febres longæ, & alui fluxus, atq; putredines: adhuc autẽ magis, q̄ humiditates, putredi- nem calores faciunt. In unum itaq; conuenientibus adeo fortibus atq; immoderatis dispositio- nibus, ueluti in Cranone, secundum tempus corpus non expectat, uerum anticipat in priore pluri- mum offendi. Per hyemẽ uero siccam & aquiloniam, corpora quidem tali modo afficerẽtur, qua- li ipse dixit per hæc uerba: Si uero aquilonia fuerit: tussis, fauces, alui durę, urinę difficultates, hor- rores, dolores laterum, pectorum: non tñ effatu dignus morbus cõtrahetur. nam & alioqui siccio- res constitutiones sunt salubriores. Ex toto enim ait siccitates pluuiosis temporibus esse salubrio- res, & minus mortiferas. Hyems uero aquilonia ac sicca nocebit quidem rectis stantibus homi- nibus ad tussis, & alui suppressionem, & difficultatem urinæ, atq; dolores locorum ad thoracem attinentium: non tamen febres, uel difficultates intestinorum, aut tale quiddam operabitur. Cur igitur non etiam in uere pluuioso atq; australi morbi uulgantur? Quoniam antecessit hyems fri- gida sufficienter ac sicca. Ipse uero dixerat non simpliciter præsentis constitutiones fore confide- randas, sed ex qualibus, ad quales fiant permutationes. Præexiccatur itaq; corpus per hyemẽ sic- cam atq; aquiloniam existentem, non modo nihil ex uernis pluuijs patietur, sed potius aliqua ex parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si uero totum uer humidum fuerit, ad con- trariam ducetur corpus constitutionem, illi, quæ prius inerat, id est sicca, transcendens illam, quæ
medium

A medium tenet, mediocritatem. Quare æstas subsequens, paratum excipiet offensioni, cum terra adhuc humecta sit: atq; ob hanc causam suffocationem efficiat, utpote Etesis nondū spirantibus. Nam postea flare incipiunt post Canem etiam. Quare totum tempus mediū habebit febres acutas, propter caliditatem & humiditatem humoribus in corpore putrescentibus, ne cō lippitudines, & difficultates intestinorum, pro aptitudine partium, quæ offensionem recipere natura aptæ sunt. Aliæ. n. alijs magis, aliæ minus passibiles sunt, secundū corporū temperaturas. Nā lippitudines ferè omnes infestant repleto capite, quibusdam exceptis, quibus oculi præualidi sunt: Difficultates uero intestinorum, sicut ipse dixit, eos, qui naturas humidas habent, & mulieres: hæc siquidem uiris sunt humidiores. Si igitur totam constitutionem, tanquam nostra putrefacientem corpora, damnamus: liquet, qd putredo magis humidis adueniet corporibus. Ipsum siquidem humidum, quod in nostris putret corporibus, quædam ueluti materia est à ui caloris patiens. Humiditas uero ambientis aeris, quatenus exicari non sinit humorum in corpore superabundantiā, eatenus adiuuat uim putrefacientem. Nihil itaq; mirum, si in talibus cōstitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores: & propterea ait febres pituitosis magis aduenire. hi siquidem necessario sunt humidiores. Manente igitur putredine in corpore, febres fiunt: si uero per uentrem euacuetur, difficultates intestinorum. Et hæc per totam æstatem contingunt, nisi fiat circa Canis ortum permutatio, de qua ipse in libro de aquis, locis, & aere transegit post uerba paulo antea scripta, post illa uidelicet. Difficultates autē intestinorum par est fieri mulieribus, & uiris humidioribus. Nam sermonem continuans, scribit in hunc modum: Et, si quidem superuenerit circa Canis ortū aqua et hyberna tempestas, et Etesie perflauerint, spes est quietis, et quod autumnus salubris erit: alioqui periculum est, ne pueri moriantur & mulieres, minime uero seniores: & ne, qui euaserint, in quartanam finiant, & ipsa quartana in aquam inter cutem terminetur. Verum de ijs, quæ adiecit in libris de aqua, aere, & locis, cum librum illum exponemus, diligentius considerabimus. De ijs uero, quæ in præsentī aphorismo proponuntur, sufficienter est dictum, excepta una dictione, ex necessitate, quam non solum apposuit in aphorismis, sed etiam in libro de aquis, locis, & aere, ostendens per eam, qd rei natura persuasus, non aliqua obseruatione ductus ista notauerit. Quoties igitur uerisimile sit ipsum uidisse talem constitutionem, uel quot in locis, nunquid bis, uel ter, uel quater? At neq; si sæpius inquiras, adhuc possumus dicere, qd ita semp erit: sicuti neq; si ex medicina aliqua uideris purgatos sex, uel septē homines, dicere certe poteris, qd omnes posthac homines ex necessitate purgabuntur. Quare pro manifesto relinquatur, qd rei naturam Hippocrates sequens, & non aliquam obseruationem, ita scriptitauerit: Necessè est æstate febres acutas, & lippitudines & difficultates intestinorum fieri.

¹² Si uero hyems australis & pluuiosa fuerit, uer autem siccum & aquilonium: mulieres quibus partus ad uer inest, ex quacunq; occasione abortiunt: quæ uero parient, imbecilles & morbosos infantes pariunt: quare uel statim intereunt, uel tenues & ualitudinarii uiuunt. Cæteris uero mortalibus difficultates intestinorum, & lippitudines sicca sunt, senioribus autem distillationes, quæ cito interiment.

Contrario modo se habet temperatura duorum temporū, quæ in priore aphorismo dicta sunt, ad temperaturam illorum temporum, quæ in isto dicuntur. Qualis enim erat hyems prius in illo, tale nunc est uer: Quale autem erat in illo uer, talis nunc est hyems. Quod igitur non erat in illis necessarium in uere morbos uulgari uehementes, sufficienter dictum est. Nunc autem, quod hyeme humida quidem ac calida existente, uere autem frigido & sicco, necessariū sit in ipso uere homines ægrotare, monstrandum est. Mulieres itaque, quibus partus ad uer est, ex quacunq; abortiunt occasione. Corpora siquidem humida ac mollia & laxa ab hyeme serena, facta, ad intimas sui partes aeris ambientis frigiditatem facile admittunt ita, ut infantes, qui longo tempore calidiam sunt assueti, uehementer à frigore percussi, non absq; causa hi quidem prius in utero, hi uero mox in partu moriantur. Qui uero uiui in lucem eduntur, non ferentes subitam ad contrarium mutationem, uel breui post tempore moriuntur, uel exiles atq; insalubres effecti, uix in uita perdurant. Alijs uero, ceu pituitosis, ac mulieribus, difficultates intestinorum ait accidere ex pituita à capite ad uentrem defluente. Hunc enim humorem par est in dicta cōstitutione plurimū generari, per hyemem quidem capite repleto, circa ueris autem initia subito refrigerato: nam cerebrū sua natura generandis pituitosis superfluitatibus aptum est, cum refrigeratum, alimentum conuincere non potest. Inest autem & hoc pituitæ generationi, ut, quæ à forti fit frigiditate, acida euadat, quæ uero à caliditate replente caput, salsa: sicuti sanè, & quæ à pauca fit frigiditate, uel paucā dulcedinem, uel nullam manifestam qualitatem habeat. Ea igitur, quæ fit in præsentī constitutione pituita: propter eam, quæ fuit in hyeme, caliditatem, salsa erit: & hac ratione maxime difficultatem intestinorum generabit, quando longiori tempore mordens atque abradens, intestinum offendet. Nam propter lentorem inter exeundum intestinis adhærēs & immorans, semperq; ipsa propter qualitatem detergens, facit intestinorum difficultatem. Iis autem, qui natura calidi sunt ac biliosi, inquit ipse Hippocrates, lippitudines siccas accidere. sic autem uocat eas, quæ sunt sine fluxu. Par autē est calidis ac siccis naturis in sicca ac frigida constitutione, quæ calidam atque hu-

midam excipit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius repletum est in calida atque humida cōstitutione: frigus autem superueniens, ueluti manus quaedam extrinseca, comprehendens ac pre-mens cerebrum, ueluti spongiam quandam, exprimit illam, quæ in ipso continetur, humiditatē. Hæc uero delata ab uno loco ad alium, ex ijs, qui faciles sunt ad patiendum, multos generat morbos: atque ita in ijs, qui oculos habent natura imbecilles, lippitudines accidunt. Nihil uero ex ipsis fluet extra, propter aeris ambientis frigiditatem densantis superficiem exteriorem. Quod uero Hippocrates ipse omnia, quæ diximus, ad causas referat antedictas, manifestum est ex ijs, quæ scripsit in libro de aqua, locis, & aere, in hæc uerba: Pituitosis itaque par est difficultates intestinorum aduenire, & mulieribus, pituita à cerebro defluente, propter naturam humiditatem: biliosis autem siccas lippitudines ob carnis caliditatem ac siccitatem. Quod uero scribitur circa finem aphorismi, Senioribus uero destillationes, quæ subito interimant, ipse in libro de aqua, locis, & aere, per hæc uerba scripsit: Valde autem senibus destillationes propter raritatem & uenarum colliquationem, ita ut repente intereant: quosdam uero contingit dextra sinistraue parte resolutos fieri. Per hæc uerba uidetur Hippocrates, non quas cōmuni uocabulo destillationes (hoc est *κάρτερος*) consueuimus nominare, quæ scilicet ex capite feruntur ad pulmonem per asperam arteriam, sed omnes, quæ feruntur fluxiones per uenas à capite ad partes inferiores, quare & cito interimentes, bene uidetur adiectum, quoniam hæ uelocem crism faciunt, cū alia diutius perdurent. Quidam uero expositores per destillationes intelligentes illas, quæ à capite ad pulmonem fiunt per fauces & arterias, cum negatione, non, hunc scribunt sermonem, hoc modo, Non cito interimentes, Et recte quidem. Neque enim frigida fluxiones in ipsis concoquuntur, ob ætatem. In quibusdam uero exemplaribus scriptum est, Cito interimentes, quoniam & in libro de aqua, locis, & aere ipse inquit: Ita ut repente intereant.

13 Si uero æstas sicca fuerit & aquilonia, autumnus uero pluuiosus & australis: dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, rauedines, atque grauedines: quibusdam autem & tabes.

Eandem temperaturam nunc attribuit æstati & autumnus, quam paulo antea pronunciauerat de uere atque hyeme, cum ita dicebat: Si hyems sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe. Verum ibi quidem in hac constitutione æstate dixit febres acutas, lippitudines, & difficultates intestinorum fieri: nunc uero in hyeme dolores capitis, tusses, rauedines, atque grauedines. Non adiecit autem uel ibi æstiuam constitutionem, uel hic hybernā: ut qui utrunque tempus suam seruare temperaturam supposuerit. Nam si & in his alia adueniret aeris ambientis intemperies, erit & in prædictis morbis propter illam aliqua alia propria intemperies. Verum in illa quidem constitutione, qua dixit hyemem fieri siccam & aquiloniam, uer autem pluuiosum & australe: ipse subiicit causas, ob quas tales morbi æstate fiunt, in libro de aere, locis, & aquis. de præsentis uero constitutione nihil dixit in illo. Nam post duas antea scriptas constitutiones, alteram quidem, in qua hyemem aquiloniam & siccam uult fieri, uer autem pluuiosum & australe: alteram uero, in qua contrarium, pluuiosam & australem hyemem, uer autem siccum & aquilonium: hanc, quæ post ipsas tertia fuerat, de qua præsens est sermo, non etiam adiecit, sed eius loco alteram talem: Si uero æstas pluuiosa fuerit & australis, & autumnus similiter: necesse est hyemem fore insalubrem: Deinde per ordinem quasdam alias, quarum nulla eodem modo, quo ista nunc proposita, se habet. Sed de illis quidem, cum ad earum expositionem peruenerimus, sermonem faciemus. Nunc uero de ea, quæ ab ipso dicitur in aphorismis, agamus, idem nostro sermoni initium facientes, quod etiam paulo ante diximus. Par etenim est seruare ipsam hyemem similem ei, quæ est naturalis, hoc est frigidam atque humidam, quantum hæc duæ qualitates conueniunt temperatæ regionis habitationibus, de quibus & ipse loquitur & nos paulo post nominatim mentionem faciemus. Seruante itaque hyeme suum temperamentum, nulla fortior in ipsa ægritudo consistet, sed tantum capitis dolores, tusses, rauedines, atque grauedines, quæ sunt repleti capitis accidentia. Si igitur, ut prius diximus, in utroque tempore, æstiuo scilicet atque autumnali, fieri pluuias australes contigerit, forte & in ipsa æstate, sin minus, saltem in ipso autumnus uulgabuntur morbi proprii constitutionis humidæ & australis. Nunc uero, cum æstatem siccam & aquiloniam præcessisse supposuerit, autumnum autem humidum & austrinum: par est non solum quosdam non incipere statim ægrotare, uerum & immodicæ per æstatem siccitatis habere remedium non mediocrem, eam, quæ facta est in autumnus, humidam constitutionem. Quia uero totus autumnus talis est subsequutus: necesse erit ijs, qui naturam habent humidiores, plus, quam deceat, repleto capite, nuper dictos casus hyeme aduenire: quibusdam autem eorum & phthisin id est tabem, qui scilicet ad hunc affectum apti natura sunt. Sunt autem apti natura & qui angusto sunt pectore, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs uero nullus quidem fortior morbus adueniet, sed tusses atque rauedines, & quicumque alij huiuscemodi casus fient, tempore hyerno capita suscipiente austrinis pluujs antea repleta, atque ita in quibusdam quidem hoc solum efficiente, quod superfluitas in capite permanens sit ipsi doloris causa. Nullam siquidem plenitudinem ulla in parte corporis hyems dissoluit.

A dissoluit. In quibusdam uero coacto amplius & uelut compresso capite expressa materia inutilis, ad loca capiti subiecta descendit: hoc itaq; ueluti purgatio quaedam capitis est & euacuatio. In quibus uero multa materia grauatū caput antea laborauit, nec potuit hybernum frigus tolerare propter maiorē intemperiem refrigeratum, maiorum est fluxionum subiectis sibi partibus causa.

14 *Si uero aquilonius & siccus, ijs, qui naturam habent humidiorē, & mulieribus confere: reliquis autem lippitudines sicca accidunt, & acuta febres, & longa, nonnullis uero & melancholia.*

Hic sermo nunc dictus liquet, quod nō est integer Aphorismus, sed pars secunda unius Aphorismi, cuius priorem partem nuper destitimus explanare. Nam manente cōmuni ea, quæ est, æstatis dispositione utriusq; sermonibus: prior quidem pluuium & australem ab ipsa supponit autumnum, secundus uero, qui instat, siccum & aquilonium. Quod uero nihil differt, siue siccum, siue squallentem, siue in aquosum dixerimus, unicuique est manifestum. Ambobus ergo temporibus squallidis & siccis effectis, humidæ quidem naturæ non modo nihil offenduntur ex tali constitutione, sed potius aliquam sentient utilitatem. Causam uero ipse dixit in libro de aquis, locis, & aere, scribens in hunc modum: Pituitosis uero hæc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim, atq; ad hyemem minime laxi perueniunt, sed exiccati. Reliquis uero, qui non sunt tali natura præditi, lippitudines sicca, febres acuta, atque grauedines accidunt, & nonnullis eorum atræ biles. Causam uero horum generationis, ipse in libro nuper dicto, his uerbis explicat: Biliosis uero hoc est inimicissimum, quia ualde exiccantur, & lippitudines his sicca eueniunt, & febres acuta & diuturnæ, quibusdam uero & atræ biles. Deinde causam subinferens, inquit: Bilis enim pars humidissima atque aquosissima exiccatur atque absimitur: crassissima uero & acutissima linquitur, & sanguis pariter eadem ratione: ex quibus hi morbi ipsis contingunt. Hæc itaque à nobis in propositas constitutiones dicta sunt sufficienter. Cur uero de his solis constitutionibus fecerit mentionem Hippocrates, cum & plures aliæ sint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare uiam ac rationem, qua quispiam utens, omnes constitutiones complecteretur. Est autem talis. Primum igitur incipere est necessarium, ueluti ab elementis, à simplicibus aeris ambientis intemperaturis, atque ipsas diuidere, in ualde paruas, ualde uehementes, ac medias: & tum dicere de qualibet earum, quæ dictæ sunt intemperaturarū in singulis temporibus cōtingentium, quos scilicet morbos secundum unamquamq; naturam generabunt. Post hac duorum temporum intemperaturas inuicem connectere, quemadmodum conatus est nunc Hippocrates facere. His uero transactis omnibus, deinceps trium temporum coniungere omnes omnibus intemperaturas, deinde quatuor. Sic. n. foret integra atq; perfecta meditatio. Hæc igitur & nos forte aliquando, si plus otij nati fuerimus, seorsum scribemus. Sufficiat autem in præsentia hoc dixisse solum, quod paucos admodum intemperaturarum complexus scripsit Hippocrates, adeo ut hæc potius quoddam exemplum uideantur, quam pars aliqua effatu digna totius circa talia disciplinæ. Dicemus autem plenius de ipsis, cum librum de aquis, locis, & aere, & de Epidemijs primum exponemus. Quod uero paulo antea sum me dicturum pollicitus, nunc adiungens, in ipso finiam orationem. intelligere nos enim oportet omnes, de quibus scripsit Hippocrates, constitutiones, in locis terræ habitabilis temperatis fuisse: exceptis ab hoc sermone. Thraciæ locis, quæ à mari distāt. Hæc enim in frigiditate atque humiditate modum excefferunt: sicuti & quæ ad Ægyptum ac Libyam attinent, loca calida sunt ac sicca: exceptis & hic illis, quæ mari adiacent locis. In frigidis enim, quales sunt circa Thraciam ac Pontum regiones, quoniam loca mari adiacētia, humilia sunt: ob hanc causam calidiores habent temperaturas. In calidis uero, quales Ægyptus ac Libya: quoniam æstate à uentis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus sunt calida ijs, quæ ad mediterranea recesserunt. Zona uero exquisitam habens temperiem, ac media orbis terrarum, est, quæ per Gnidum, & Co, & quæcunque loca non multum ab his recesserunt, uel ad aquilonem, uel ad austrum. Oportet autem, ut temperatam zonam nominatam ab ijs, qui talium habent peritiā, perfecte intelligas, excogitare quandam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea, quæ dixi loca. Quidam autem astronomi non zonas, sed parallelas, id est æquidistantes uocant tales in terra habitationum similitudines, quæ ab ortu ad occasum protenduntur. Sermo igitur ab Hippocrate habetur de ijs præcipue, quæ diximus, locis. Ordo autem temporum, sicuti ipse sæpius in libro Epidemiorum ostendit, & sicuti ij, qui hoc studio excelluere, scripserunt, hic est: Ortus Pleiadum, principium est æstatis: post quem Canis ortus oporam appellatam inchoat, quam etiam secundam partem æstatis uocant. Post hanc Arcturus oriens, initium facit autumno. Deinde occasus Pleiadum, hyemis principium adducit. Et inde, quod hyemem sequitur æquinoctium, ueris exordium affert.

15 *Ex anni autem constitutionibus (quod in totum dixerim) siccitates imbris sunt salubriores & minus mortifera.*

Quod melius fuisset inter antea scriptos Aphorismos, in quibus agit de temporum cōstitutione, hūc primum scribere Aphorismum, quem nunc præ manibus habemus, ex ipsis rebus didicimus, quoniam ad confirmandos priores Aphorismos hoc etiam egimus. Et hoc ex necessitate didicimus: qm̄ prius est natura atq; doctrina, simplex composito. Post illum igitur Aphorismum

cuius initium est: Austri hebetantes auditum, caliginosi, caput aggravantes, pigri dissoluentes. **E** primo loco ponemus illum, cuius principium: Quotidianæ constitutiones, a quiloniæ quidē corpora in unum cogunt. Secundo loco hunc nunc propositum: in quo ex omnibus anni constitutionibus siccitates imbribus anteposit, & hoc cum ratione. Nam in siccitatibus superflua humiditates dissoluuntur: per imbres autem intra corpus collectæ putrefiunt, nisi quis singulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio, parua est, & solâ ferè cutem euacuat: quæ autem sunt per carnem & partes solidiores dispersæ superfluitates, haud sufficienter balneis euacuantur. Neq; tamen ea, quæ fit per purgantia pharmaca, superfluitatum euacuatio idonea est. Nam ualde indigentibus, & ex longis interuallis utilis est. Earum uero, quæ quotidie generantur in corpore, superfluitatum euacuatio minor est, quàm ut exigat purgantis pharmaci operationem. Si uero quispiam uoluerit bis in mense, aut semel saltem ea uti, ueritus ne superfluitatum multitudo aggregetur: præter id quòd nocebit, corpora etiam in malam trahet consuetudinem. Alimenti siquidem pars una serosa est & humida, quæ ipsi gratia distributionis admiscetur. Altera ueluti fuliginosa superfluitas, quæ in plurimis cibis: quicunq; sunt peiores, continetur: hæc naturæ operationem subterfugit, cum neq; assimilari corpori quod nutritur, neq; agglutinari queat. Hæ igitur omnes diebus singulis sunt euacuandæ: uerum magis in siccis constitutionibus euacuantur, quàm in humidis: atq; ideo has dixit esse salubriores. **F**

16 *Morbi in pluuiaurum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & angina. In siccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articularum morbi, stillicidia urinæ, & difficultates intestinorum.*

Febres quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non est mirum: siquidem ægroti ad morborum solutionem egent coctione: plures autem humiditates nō nisi in longo tempore concoqui possunt. Accedit ad hoc, quòd frigidiores & magis pituitosi generantur humores in multitudine pluuiaurum: sicuti contra in siccitatibus biliosiores. quare in temporibus pluuiosis febres erunt diuturniores, in siccitatibus autem acutiores. Alui autem profluuia in temporibus pluuiosis rationabiliter euenire ex humorum superabundantia per aluum expurgata non est obscurum: sicuti etiam, quòd eisdem temporibus putredines fiant, quoniam perspicuum est humida siccis magis esse putredini obnoxias. Sunt utique & morbi comitiales, & apoplexiæ, morbi ex pituita ortum habentes. Angina autem fit nonnunquam superfluitatum multitudine ad fauces collecta: fit etiam magna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus. Quòd autem in pluuiosis temporibus fluxiones, & potissimum ex capite uenientes superabundent, & manifestum est, & dictum à me sæpius. In siccitatibus autem & tabidos morbos ait abundare, & lippitudines, & articularum passiones, & stillicidia urinæ, & difficultates intestinorum, satis (ut mihi uidetur) indistinctum de hisce faciens sermonem. Morbi siquidem tabidi has duas sequuntur constitutiones: unam summe frigidam ob quam nonnulla ex uasis, quæ sunt in respirationis instrumentis, dirumpuntur: alteram quæ coniunctam habet cum caliditate humiditatem, quarum occasione caput repletum mittit ad pulmonem fluxiones. siccam uero constitutionem, quæ tamen quo ad caliditatem & frigiditatem naturaliter se habeat, omnia potius, quàm tabitudines, cōsequuntur. Quare mihi uidentur nonnulli fuisse coacti de oculis, tabitudines intelligere, ut sit sermo huiuscemodi: In immoderatis autem siccitatibus lippitudines tabidæ fiunt, hoc est ad tabem oculorum terminantes: ex qua fiunt extenuati ac sicci plus, quàm naturæ conueniat, facta simul & ipsa pupilla angustiore, exiccatis uidelicet humoribus, à quibus distenta moderate quidem, modum seruabat naturæ cōuenientem: plus uero, quàm oporteat, ad prauam latitudinem extendebatur. Si uero ipsas per se ipsas dictas lippitudines intelligamus, uerbum siccas adiungemus. Diximus autem paulo ante, causam, ob quam sicce lippitudines in magnis fiant siccitatibus. Iam uero articularum morbi qui quidem ex fluxionibus fiunt, nullo modo in immodicis siccitatibus fiunt. Qui uero ab aliqua acrimonia accidunt, si et caliditas immodica accesserit, tunc solum euenient. Quas igitur articularum passiones in siccitatibus dixerit fieri, dignum est inquisitione. Si enim immodicæ factæ consumpserint articularum humiditatem: difficilē sanè quendam motum ob siccitatem efficiēt: forte uero & dolorē nonnunquam: eam uero passionem, quam arthritin uocant haudquaquā efficient: nisi quispiam omnem articularum dolorem ita uelit nominare. At qui ipse in libro secundo Epidemiorum ita inquit: In Æno famis tempore, qui leguminibus uescebantur, infirma habebant crura: qui orobos comedebant, genuum dolores patiebantur. non arthriticos, sed genua dolentes ipsos appellauit. Quispiam uero fortasse respondeat nō unius articuli dolorem, sed multorum simul arthritin nominari: & idcirco genua dolētes, nondū arthriticos appellari. De morbo igitur, qui arthritis nominatur, hæc dubitasse sufficiat: De urinæ uero stillicidijs deinceps uideamus. Neq; enim ad siccitates & ipsæ simpliciter consequuntur, nisi tribus adhibitis distinctionibus, quarum prima est immodica siccitas, secunda, si caliditas adiungatur, tertia, si frigiditas: de quibus non fecit mentionem Hippocrates: sed, ut dixi, sicui libeat omnium anni constitutionū naturam inuestigare, sic ipsum facere oportet. Erat autē sermo exēplo manifestius huius propositæ considerationis. Nam immodica siccitas in naturis bene temperatis aliam efficit corporis dispositionē, aliā in siccis, uelut & in humidis aliā: sic & in calidis

A in calidis ac frigidis, aliam in utraq; faciet dispositionem: secundum etiam coniugationes simplicium intemperaturarū, aliam quidem in calida & sicca: differentem autē ab ipsa, in frigida & sicca: & in reliquis duabus eodem modo. Sicuti uero simplicē paulo antea seruantes aeris ambientis temperaturam, in unaquaq; natura propriam dicebamus facere dispositionem: sic composita supponētes, in unaquaq; rursus natura futuras dispositiones considerabimus. Erit autem composita sicca aeris ambientis constitutio, quando frigiditati, uel caliditati adiungeretur, quanquam & simplex uidebatur quodammodo & ipsa composita: Nam miscebatur bene temperatæ constitutioni mediā inter immoderantiā utranq;, eam, quæ est secundum caliditatem, & eam, quæ est secundum frigiditatem. Cum uero cōcessum sit in doctrinis, simplices quidem intemperaturas esse eas, quæ secundum unam qualitatem à modo naturæ recesserunt, nō simplices autem eas, quæ secundum plures: non sine ratione, cum aer ambiens, ea, quæ est secundum siccitatem & humiditatem, oppositione, fuerit male temperatus: in altera autem, quæ est secundum caliditatem & frigiditatem, bene temperatus: simplicem dicemus esse intemperaturam. Hac igitur habita in omnibus consideratione, non est obscurum, quam prolixus fiet sermo de reliquis constitutionibus, & nunc propositus de uesica. Nam urinæ stillicidia fiunt & propter acutiem urinæ, & propter uis retentiæ, quæ est in uesica imbecillitatem, quæ rursus imbecillitas ex immodica intemperatura contingit. Cum uero octo sint immoderantiæ, in singulis earum debilis uesica erit: atq; idcirco ad eam urinæ stillicidia consequentur. Iam uero & urinarum acrimoniæ à quibusdam fiunt intemperaturis, sed potissimum ab ea, quæ est secundum caliditatem, deinde ab ea, quæ est secundum caliditatem & humiditatem, tertio ab ea, quæ secundum humiditatem. Fiet itaq; & ob hæc urinæ stillicidium, demptis ijs, quæ sunt propriæ uesicæ passiones, ad quas urinæ stillicidia casus ratione consequuntur: ueluti cum ob ulcus, aut erysipelas, aut abscessum in ea factum, uel inflammationem, aut tale quid aliud, urinæ stillicidium contigerit. Nunc enim non de his sermo existit, sed solum de illis, quæ aeris ambientis ratione proueniunt: sicuti neq; de illis, quæ ex malo uictu habent occasionem. Quæ uero in urinæ stillicidio sunt dicta, hæc etiam à nobis dici cogites in difficultate intestinorum, de qua neq; ipse idem cum Hippocrate sentio. Difficultas enim intestinorum non simpliciter ad siccitates consequitur, nisi prius distinctio adhibeatur, primum quidem ut sit exuperans siccitas, deinde ut aer ambiens secundum caliditatem & frigiditatem permutetur, postremo ut nature corporum patientes considerentur. Non est autem æquum adeo de Hippocrate dubitare, quod primus talis conditor contemplationis, non totam perfecit, quantum de Diocle primum, & post ipsum de Mnesitheo, tum multis alijs medicis, qui ueras Hippocratis uias ingressi, multa sibi particulatim elaboranda proposuerūt. Cum enim deceret eos, si quicquam aliud, eam quoq;, quæ de temporum constitutionibus est, contemplationē, ut paulo antea supposui, articulatim distincteq; tractare, totamq; elaborare, ipsam omnino contempserunt. Nos uero id facere aggrediemur proprio his dicato opere, si prius hæc, quæ præ manibus habemus, absoluerimus.

17 *Quotidianæ autem constitutiones, aquiloniæ quidem corpora densant, & bene firma, & bene mobilia, bene colorata, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis prius obsederit, dolorem augent. Austrina dissolunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & uertigines faciunt, oculis atque corporibus difficilem motum præstant, & aluos humectant.*

Cum frigidus ac siccus uentus sit aquilo, omnes corporis consumit superfluitates. Robur autē adijcit ipsis instrumentis ex eo, qd astringit, & in unum cogit densando substantiam. Ob hoc igitur (ut inquit) omnia meliora fiunt secundum animales & naturales operationes. Nam animales quidem operationes ostendit per ea uerba: Bene mobilia: & melius audientia: Naturales uero cū inquit, Bene colorata. Commune autem utrisque bene firma ac robusta esse. Et clarum est, quod **D** ex uno sensu auditus, ueluti exemplo quodam, etiam de alijs ostendit. Hæc igitur bona adsunt aquilonijs constitutionibus, quibus maxime perfruuntur, qui salubre corpus habent, & ex his ipsis humidiores. Adsunt uero & mala quædam hisce constitutionibus, uerum parua, & non similia malis, quæ auster affert. Cur enim non parua sint, aluum cohiberi, morderi oculos, & præcedentes dolores pectoris exacerbari? Nosces autem ipsorum paruitatem australibus comparans constitutionibus, quas dixit dissoluere corpora. Maximum enim est hoc malum ad omne opus uitale ac animale: Non paruum autē aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De uertiginibus autem (ἰλιγγίς Græce uocant) quid dicere oportet? quæ proximæ sunt morbis comitialibus, & ijs, quos apoplexias nomināt. Ilingos enim est tenebricosa uertigo, quæ fit, cum humor cum crasso spiritu in capite mouetur, & iccirco præcedit epilepsiam & apoplexiam. Sed & difficilem (inquit) præstant oculorum & totius corporis motum. prauis autem sunt & huiuscemodi casus. Solum autem inest ipsis hoc mediocre, quod aluos reddunt humidiores. Hoc autē & alia omnia efficiunt, maxime quidem propter humiditatem: sed & insuper etiam propter caliditatem. Id autem, quod in initio sermonis scribitur, melius ordinem commutasset, ut primum quidem foret uerbū, humectant, secundum uero, dissolunt, deinde ea, quæ deinceps sequuntur. Quia enim humectant, ob hoc & singula alia operantur, coadiuuante ad hæc & caliditate. Fiunt siquidem operationes per solidas animalis

animalis partes, quæ uere sunt eius partes. Aggrauatur autem hæc, quapropter & deterius operatur, propter humiditatum excessum.

18 *Per tempora anni, uere quidem & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur ætate, optime degunt, et sani sunt maxime: æstate uero & autumno usque ad aliquid, senes: reliquum, & hyeme, qui mediam ætatem habent.*

Non solum in ætatibus, uerum & in omnibus alijs, quæ secundum temperaturam, uel modice se habent, uel immodice si quis sermonem in hoc loco Hippocratis examinauerit, uerum inueniet. Naturis siquidem, ætatibus & regionibus bene temperatis optimum tempus est, quod optimam habet temperiem: cum eum, quo præditæ sunt, habitum non permutari, sed conseruari desiderent, quoniam omne, quod est, à similibus quidem conseruatur, à contrarijs autem transmutatur. Quare puerorum ætas, adhuc autem magis adolescentium (hæc enim est omnium ætatum optima) uere optime degunt: & eadem ratione quæcunque uel regiones, uel naturæ sunt bene temperatæ. Adiunxit autem ueri principium ætatis Hippocrates, in latum extendens uniuscuiusque theorematis utilitatem. Magis autem exquisitus sermo fuisset, si ita scripsisset: Adolescentes uere, pueri ætatis principio optime degunt. In senibus uero propter temperaturæ frigiditatem æstas utilissima est: sicuti ijs, qui in ætatis uigore consistunt, hyems maxime confert. Hæc enim contraria est illi, quæ in his fit ex bilis multitudine, intemperaturæ. Sic & naturarum, biliosiores quidem hyeme optime degunt: pituitiosiores autem, æstate: bene autem temperatæ, uere. Similiter & regiones, quæ quidem sunt bene temperatæ, optimum uer habent ex alijs uero frigidæ æstatem, hyemem uero calidæ. Iam uero pessima tempora unicuique ætati atque naturæ & regioni, ex ijs, quæ dicta sunt, possumus inuenire. Nam pessima sunt optimis maxime contraria. Eadem ratione & media inuenies inter optima & pessima. Illud præterea animaduertere oportet, quod uer quidem optimum dicitur esse adolescentibus, alijs uero omnibus medium: Neque enim optimum est, neque pessimum. Sic & ad naturas & regiones se res habet. Autumnus omnibus utique malus est, ætatibus naturis, ac regionibus. Ex ipsis tamen per autumnum minus, quam aliæ, calidæ & humidæ læduntur.

19 *Morbi omnes quidem in omnibus temporibus fiunt, quidam uero magis in quibusdam ipsorum & fiunt & excitantur.*

Si ambientis aeris temperatura sola esset morborum causa: tunc omnes quolibet tempore illos morbos pateremur, qui sunt accommodati naturæ temporis. Nunc uero, cum etiam ob errata, quæ in uictu contingunt, morbi fiant: omnes quidem in omnibus temporibus fiunt, plures uero in singulis temporibus naturæ temporis accommodati. Non parum autem in his confert & differentia naturarum. Neque enim similiter ab eadem causa calidum corpus, ut frigidum offendi aptum est, uel humidum, ut liccum: neque temperatum æqualiter istis, neque illis quæ secundum aliquam qualitatem coniugationem à bono temperamento recedunt, ut antea diximus.

20 *Vere etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluvia sanguinis, & angina, & grauedines, et rauedines, & tusses, & lepræ, & impetigines, & uutiligines, & pustulae ulceroſæ plurimæ, & tubercula, & articularum morbi.*

Et quo modo antea recte ab eo dictum uideretur, Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, cum multæ in eo fiant passionēs: Videtur siquidem magis quodlibet tempus ad æquare morborum, quos generat uarietate. Furores etenim, & atræ biles, & morbi comitiales, & angina sunt morbi autumnales: grauedines autem, & rauedines, & tusses, sunt hyemales. De æstate autem ipse deinceps dicit communionem eius ostendens ad uer: Æstate uero quædam horum, hoc est prius dictorum in uere: Ex superabundanti autem, præter alia tempora, uer profluvia sanguinis, lepras, impetigines, uutiligines, pustulas ulceroſas plurimas efficit, tuberculaque, & articularum morbos. Sed certe hæc, quæcunque sunt uerni temporis propria, omnia periculo uacant: tantumque absunt, ut Aphorismum illum falsum ostendant, in quo dixit: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum: ut potius ipsum uideantur confirmare. Nam hoc ipso tempore profundum corporis expurgatur uitiosis humoribus à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepræ, & uutiligines, & impetigines, & pustulæ quædam ulceroſæ multæ generantur. Alio uero modo in tuberculis, & articularum morbis, profundum corporis expurgatur, uitiosis humoribus ad loca uiliora transpositis. Quod autem profluvia sanguinis, & multitudinem & uitium humorum euacuando, cohibeant morbos, qui ex ipsis oriuntur, perspicuum existit. Si uero aliquod corpus bonos humores habens, uernum tempus excipiat: hoc seruat saluberrimum, nihil innouans ex propria natura: non sic æstas, uel autumnus, uel hyems. Hæc enim tempora etsi purum corpus, & omni uacans reprehensione suscipiant: illa flauam bilem ultra modum generare solet, hæc atram, hyems uero pituitam. Tale quiddam enim uere contingit, quale in exercitationibus euenire uidemus. Etenim hæc quoque sunt saluberrimæ. Verum, si hominem uel pituita, uel flaua bile, uel atra, uel ipso etiam sanguine plenum, uolueris ad exercitationem perducere: aut ei morbum comitiale, aut apoplexiam efficies exercitatione: aut, si hæc mala non euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone uase, in morbum incidat insanabilem. Multi uero cum febricitare cœpissent: propter exercitationes acutissimis morbis fuere correpti. Quibus uero uicæ purgationis